

College van burgemeester en wethouders
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Betreft: gevraagde reactie over “Uitvoeringsagenda Mantelzorgondersteuning
2026-2029”

Nijmegen, 4 november 2025

Geacht college,

De commissie Jeugd-, Maatschappelijke opvang- en Gehandicaptenbeleid heeft kennis genomen van de “Uitvoeringsagenda Mantelzorgondersteuning 2026-2029”.

Uw uitvoeringsagenda geeft blijk van een brede benadering van de mantelzorgondersteuning en sluit aan bij landelijk en lokaal beleid.

Op een aantal aspecten van de nota wil de commissie hieronder ingaan, aanvullende suggesties doen en adviezen geven.

1. Kwaliteit van het ondersteuningsaanbod

Mantelzorg Nijmegen biedt ondersteuning aan mantelzorgers op meerdere gebieden, blijkt uit de uitvoeringsagenda. Niet alleen informatie en advies, emotionele ondersteuning, maar ook training en opleiding aan mantelzorgers. Mantelzorgsteunpunten zijn veelal regionaal georganiseerd, maar daarmee ontstaat het risico dat een zekere uniformiteit in het aanbod, op basis van kwaliteitskaders of gedegen onderzoek naar ‘wat werkt’, ontbreekt. Het ministerie heeft hiertoe onlangs een opdracht gegeven tot een verkenning van wat er nodig is om tot een basisniveau van mantelzorgondersteuning voor gemeenten te komen. Tevens loopt er een onderzoek vanuit het ministerie van VWS naar zogeheten ‘mantelzorgacademies’, welke verantwoordelijk zijn voor het overdragen van praktische zorghandelingen aan mantelzorgers, en belangrijke randvoorwaarden hiervoor (uitgevoerd door Movisie/Vilans).

In hoeverre wordt regionaal (met andere gemeenten) of landelijk kennis uitgewisseld over aanbod dat ‘goed werkt’ of goede resultaten behaalt? Worden de uitkomsten van dit aanbod op enigerwijze gemonitord?

Het ontwikkelen van kwaliteitskaders is met name belangrijk als het gaat om de overdracht van zorghandelingen aan mantelzorgers, welke risico’s met zich mee kan brengen. Zo hebben verscheidene zorg- en welzijnsorganisaties (bijv. leernetwerk De Driehoek en Beweging 3.0) de ‘bekwaamheidstoets’ voor mantelzorgers ingevoerd. Deze toetst of een mantelzorgverveilig en

verantwoord bepaalde zorghandelingen kan uitvoeren die normaal tot het takenpakket van professionele zorgverleners behoren.

Verder helpt Stichting KOMPASZ zorg- en welzijnsinstellingen bij de passende inrichting van zelfmanagementondersteuning voor o.a. mantelzorgers. Ze ondersteunen regio's bij het opzetten van trainingscentra, begeleiden de opstart, ondersteunen de financiering en evaluatie van de interventies. In de "academie-voor-zelfzorg" benadering wordt expliciet gewerkt met verpleegkundige instructeurs en is er aandacht voor competentie, veiligheid en kwaliteitsaspecten van handelingen thuis. Ze organiseren een lerend netwerk, uitwisseling tussen regio's, zodat best practices gedeeld worden en kwaliteit behouden blijft.

In hoeverre is met deze stichting contact opgenomen om hiermee kennis uit te wisselen over wat goed werkt, met name als het gaat om de training en opleiding van mantelzorgers?

Advies 1: Heb aandacht voor de kwaliteit van het ondersteuningsaanbod aan mantelzorgers en onderzoek waarin deze mogelijk nog tekort schiet. Bijvoorbeeld door monitoring van uitkomsten onder gebruikers van het aanbod, kennisuitwisseling met andere gemeenten en het opvragen van advies bij Stichting Kompaz als het gaat om training en opleiding van mantelzorgers.

2. Behoeften van mantelzorgers

Een andere vraag is of het aanbod ook voldoende aansluit op de behoeften van mantelzorgers. Deze behoeften zijn niet voor alle groepen mantelzorgers hetzelfde – logisch gezien de pluriformiteit in de doelgroep. In de "Mantelzorgmonitor 2024" geeft ruim 40% van de mantelzorgers met zware zorgtaken aan behoefte te hebben aan praktische scholing of instructie. Bij lichte zorgtaken is dat slechts 10%. Uit Movisie-onderzoek (2023) blijkt dat zorgzwaarte de belangrijkste voorspeller is van opleidingsbehoefte, gevolgd door leeftijd en digitale vaardigheden. Hoe zwaarder of risicovoller de zorgtaken van een mantelzorgers, hoe groter de behoefte aan training — zowel technisch (voor veilige uitvoering) als mentaal (voor draagkracht en zelfvertrouwen).

Advies 2: Houd regelmatig behoefteonderzoek onder verschillende groepen mantelzorgers (bijv. jong/oud, complexe/lichte zorgvraag, met/zonder betaald werk, wel/geen migratieachtergrond) om te checken of het ondersteuningsaanbod nog voldoende aansluit op de wensen van deze doelgroep.

3. Bereiken van mantelzorgers en aandacht voor specifieke groepen

Uit het stuk blijkt dat in de gemeente zo'n 55.000 mantelzorgers woonachtig zijn. Dat is bijna 30% op een totaal van 189.000 inwoners. Echter, zo'n 70% van de Nederlanders weet niet dat ze aan mantelzorg doen en weet niet dat er mogelijkheden zijn om contact op te nemen met een steunpunt voor mantelzorgers. De uitdaging ligt, zoals ook terecht in het stuk wordt besproken, in het bereiken van de doelgroep en hen bekend maken met de verschillende ondersteuningsmogelijkheden die er zijn. Het is goed dat hier een brede informatiecampagne voor wordt opgezet langs het leef-, welzijns- en zorgpad voor mantelzorgers.

Echter, juist de doelgroep mantelzorgers met zwaardere zorgtaken waar de kans op overbelasting groter is, kan sociaal meer teruggetrokken leven en door die gevoelens van overbelasting minder buitenshuis komen. Onderzoek laat zien dat onder mantelzorgers gevoelens van eenzaamheid in het algemeen vaker voorkomen dan onder de reguliere bevolking.

In dit verband verwijzen wij naar mantelzorgers in specifieke situaties, zoals voor mensen met een

psychische aandoening, verstandelijke of lichamelijke beperking, of verslaving. Ook jonge mantelzorgers (kinderen die opgroeien in een gezin met een ziek familielid) vallen hieronder en kunnen specifieke ondersteuning nodig hebben. Kenmerkend is dat de zorg intensiever, complexer en langdurig kan zijn, wat vaak leidt tot een zwaardere belasting voor de mantelzorger.

Jonge mantelzorgers: Kinderen en jongeren die opgroeien met een ouder, broer of zus met een chronische ziekte, beperking, psychische kwetsbaarheid of verslaving. Ze maken zich zorgen, nemen soms taken over of moeten hun eigen plannen aanpassen. Ruim een kwart van de 16-24-jarigen geeft hulp aan een zieke naaste. Het gaat om ongeveer 500.000 jonge mensen. Mensen bij wie, die als gevolg van deze extra belasting, ontwikkelingsmogelijkheden onder druk kunnen komen te staan.

Intensieve zorgsituaties: Denk aan het zorgen voor een gehandicapt kind of een partner met psychiatrische problemen. Dit vereist vaak complexe langdurige zorg en het afstemmen van meerdere wetten en regels.

Mantelzorgers van mensen met een psychische aandoening of verslaving: Deze groep ervaart vaak een hogere belasting en specifieke behoeften.

Mantelzorgers van mensen met een verstandelijke beperking: De zorg is hierbij vaak intensiever met veel persoonlijke verzorging, begeleiding, administratieve hulp en emotionele steun en wordt veelal levenslang geboden.

Tevens zijn er groepen mantelzorgers waarbij de mantelzorgbehoevende niet altijd in beeld is van zorginstanties, omdat het ziektebeeld niet goed herkend of geaccepteerd wordt en/of men niet goed bekend is met de route binnen het Nederlands zorgsysteem. Dit geldt met name voor migrantengemeenschappen. Daarmee blijft deze groep mantelzorgers sneller onder de radar. De onbekendheid met dementie en de schaamte om erover te praten, maakt dat de gebruikelijke voorlichting niet aankomt bij deze groep ouderen en hun mantelzorgers. Preventieve en ondersteunende activiteiten bereiken hen doorgaans niet.

Om die reden kan het zinvol zijn om na te denken over manieren om de informatie nog meer naar de mantelzorger toe te brengen. Belangrijk daarbij is tevens de minder digitaal vaardige mantelzorger te bedienen (Pharos benoemt op haar website dat 42% van de ouderen basiskennis op het gebied van digitale vaardigheden mist en 1 op de 5 Nederlanders boven de 12 jaar). Een mogelijke vorm hiertoe kan bijvoorbeeld zijn een gemeentelijke brief per post of een weekkrant met informatie over het mantelzorgsteunpunt.

Echter, voor migrantengemeenschappen is het ook belangrijk om voorlichtingsmateriaal in de eigen taal te ontwikkelen. De campagne 'Wij zijn zelf het medicijn', onder meer uitgezet in de regio Utrecht is een goed voorbeeld hiervan. Hierbij zijn voorlichtingsfilmpjes over dementie voor, en samen met, migrantengemeenschappen in de eigen taal ontwikkeld. Binnen migrantengemeenschappen spelen tevens 'sleutelpersonen' (ook wel 'cultuurvertalers' of 'brugfunctionarissen') een belangrijke rol om informatie in de eigen taal onder de aandacht te brengen.

Advies 3: Denk ook na over hoe je informatie over mantelzorgondersteuning brengt naar de meer sociaal-geïsoleerde groepen van mantelzorgers en groepen die doorgaans 'onder de radar' blijven. En draag zorg voor adequate ondersteuning voor deze groepen.

4. Cultuursensitief ondersteuningsaanbod

Goed dat in de uitvoeringsagenda aandacht wordt besteed aan het bereiken van migrantengemeenschappen. Echter, het bereiken van de doelgroep heeft ons inziens pas zin als ook het aanbod aansluit op de behoeften van de doelgroep, zie ook de rapportage van het Kennisplatform voor Inclusief Samenleven over het ontwikkelen van diversiteitsessensieve ontmoetingsplekken en activiteiten voor bijvoorbeeld mensen met dementie¹.

Uit het onderzoeksrapport 'Olifantenpaadjes in de zorg: migranten en dementie'² naar de behoeften onder de Turkse en Marokkaanse gemeenschap komt bovendien naar voren dat er behoefte is aan cultuursensitieve dagbesteding voor mensen met dementie met een migratieachtergrond die aansluit bij de culturele achtergrond, taalvoorkeur en religieuze identiteit van de deelnemers. Tevens is dit een manier om mantelzorgers tijdelijk te ontlasten.

Een succesvol voorbeeld van een cultuursensitieve dagbesteding is Beytna in Ede³. Deze biedt een intercultureel activiteitenaanbod, afgestemd op de behoeften van de doelgroep. Daarnaast biedt deze dagbesteding ruimte voor culturele gebruiken en uitdraging van het geloof, cultuurspecifieke maaltijden en een aankleding met herkenbare attributen. Succesfactoren hierbij zijn onder meer de investering in professionele cultuurvertalers die als brugfunctionarissen opereren tussen het Nederlands zorgsysteem en de migrantengemeenschap, het wegnemen van taboe rondom dementie middels voorlichtingsbijeenkomsten in bijvoorbeeld moskeeën en met gebruik van sleutelpersonen, het opbouwen van vertrouwen binnen de gemeenschap en met mantelzorgers, en samenwerking met regionale stakeholders en omringende gemeenten.

Ook het directe aanbod van mantelzorgondersteuning in Nederland sluit vaak niet aan op mantelzorgers met een migratieachtergrond. Begrippen als 'casemanager dementie' of 'geriater' zeggen ouderen met een migratieachtergrond in het algemeen weinig. Symptomen worden snel toegeschreven aan 'ouderdom' en zorg wordt pas gezocht als mantelzorgers uitgeput raken. Formele zorg accepteren is een hele klus, vooral gezien de diepgewortelde beloftes van mantelzorg binnen familiesystemen. Om die redenen zou mantelzorgondersteuning ook meer cultuursensitief kunnen worden aangeboden.

Advies 4: Investeer niet alleen in het bereiken van de migrantendoelgroep, maar ook in een cultuursensitief aanbod dat aansluit op de doelgroep (in geval van cultuursensitieve dagbesteding mogelijk in samenwerking met omringende gemeenten).

5. Vrijwilligers informele zorg

Terecht is in het stuk (H4) opgenomen dat ondersteuning voor mantelzorgers zich niet op één punt of locatie dient af te spelen, maar verankerd dient te worden in de sociale basis en in de samenwerking tussen formele en informele zorg:

Ook buiten de gemeentegrenzen is verbinding nodig: met zorg- en welzijnsorganisaties, huisartsen, scholen, werkgevers en andere relevante partners. Zo ontstaat een netwerk dat mantelzorgers niet alleen ondersteunt bij praktische hulpvragen, maar ook bij het vinden van balans tussen zorg, werk,

¹ [Diversiteitsessensieve ontmoetingsplekken en -activiteiten voor mensen met dementie: 'Een plek waar je dingen niet hoeft uit te leggen' | KIS](#)

² [Olifantenpaadjes in de zorg: migranten en dementie - Spectrum](#)

³ <https://www.zorgstandaarddementie.nl/actueel/uit-de-praktijk/beytna-cultuursensitieve-dementiezorg>

school en eigen leven. Bij het vinden van deze balans hebben bijvoorbeeld werkgevers en scholen een belangrijke verantwoordelijkheid. (p. 13)

Vrijwilligers spelen in die ondersteuning van mantelzorgers een onmisbare rol, of het nu gaat om vrijwilligers van buurthuizen, netwerken, verenigingen of dorpsraden waar vrijetijdsactiviteiten voor mantelzorgers en/of mantelzorgbehoevenden worden georganiseerd, of vrijwilligers die respijtzorg geven.

Dat vraagt ook om ondersteuning voor deze vrijwilligers in de vorm van bijvoorbeeld cursussen en workshops om te kunnen volgen. Ook zij zijn niet altijd bekend bij – en zelf bekend met – instanties en hebben behoeften aan informatie en advies.

Daarnaast vraagt dit om het versterken van actief burgerschap en van de sociale relaties in de buurt en tussen buurtgenoten, waardoor deze zich eerder bereid voelen tot ondersteuning van de mantelzorger. En om het creëren van de randvoorwaarden voor vrijwilligerswerk waarin vrijwilligers mantelzorgers tijdelijk kunnen vervangen of ontlasten.

Kortom, het gaat ook om het werken aan een duurzame inzet van vrijwilligers en nieuwe aanwas hiervan. Nieuwe initiatieven als ‘Sociaal Pensioen’, gestimuleerd vanuit de Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) en momenteel uitgevoerd door organisaties als het Zorg en Innovatie Forum en stichting Present, zijn hier een mooi voorbeeld van. Dit initiatief richt zich op de fase waarin mensen (meestal 60-plussers) de overgang maken van betaald werk naar pensioen, en hoe zij niet alleen stoppen, maar een nieuwe, zinvolle maatschappelijke rol kunnen vinden. Het opgebouwde ‘sociaal kapitaal’ kan ingezet worden in vrijwilligerswerk, ook na pensionering.

Advies 5: Richt de ondersteuning niet alleen op mantelzorgers, maar ook op vrijwilligers die mantelzorgers of mantelzorgbehoevenden ondersteuning bieden. Stimuleer daarnaast als gemeente dat mensen vrijwilligerswerk willen doen en creëer hier de juiste randvoorwaarden voor.

6. Mantelzorgwoning

Wij vragen extra aandacht voor de huisvestingssituatie voor mantelzorgers en hun naasten. In dit verband doelen wij op de mantelzorgwoning als een aparte wooneenheid in of bij een bestaande woning, bedoeld voor de zorgverlener of de zorgontvanger. Met het faciliteren van de realisatie van een dergelijke woning kan voor een aantal mensen een enorm perspectief bieden. U verwijst in dit verband naar de Woonzorgvisie 2025-2030. In deze Woonzorgvisie wordt echter terloops slechts één keer het woord ‘mantelzorgwoning’ genoemd en dit wordt daar verder ook niet uitgewerkt.

Advies 6: Schenk aandacht aan de mogelijkheden voor een mantelzorgwoning.

7. Toekomst en Vergrijzing

U maakt in de inleiding melding van vergrijzing en het krimpend aanbod aan mantelzorgers.

Wij onderkennen met u dat vergrijzing en de afnemende beschikbaarheid van mantelzorgers heel complexe problemen zijn.

U schrijft in uw nota: *“In 2024 is ons mantelzorgbeleid geëvalueerd om in kaart te brengen in welke mate het beleid toekomstbestendig is. Uit de evaluatie zijn diverse aanbevelingen naar voren gekomen die in deze uitvoeringsagenda opgepakt gaan worden. De evaluatie is samen met landelijke onderzoeken de basis voor de uitvoeringsagenda.”*

Advies 7: Geef duidelijkheid over de wijze waarop u mantelzorgbeleid toekomstbestendig wilt maken.

8. Mantelzorgers betrekken bij beleid en uitvoering

Op pagina 13 is te lezen:

Verbinden betekent bovendien dat mantelzorgers zelf actief betrokken worden bij beleid en uitvoering.

Zij weten immers het beste waar de knelpunten liggen en welke ondersteuning in de praktijk werkt.

Door mantelzorgers een stem te geven en hun ervaringen structureel mee te nemen, wordt beleid niet óver hen gemaakt, maar mét hen.

In de uitvoeringsagenda is nog niet goed terug te vinden hoe hier praktisch uitvoering aan wordt gegeven. Sommige gemeenten in Nederland gebruiken hiertoe een klankbordgroep met mantelzorgers om feedback te geven op te ontwikkelen beleid. Zo heeft de gemeente Hoeksche Waard samen met MEE Mantelzorg een 'Klankbordgroep Mantelzorg' opgericht. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende mantelzorg-doelgroepen (ouders van zorgintensieve kinderen, werkende mantelzorgers, oudere mantelzorgers) en komt drie keer per jaar bijeen om algemene mantelzorgzaken te bespreken. De gemeente Hengelo werkt samen met de Stichting Klankbordgroep Mantelzorg om belemmeringen in wet- en regelgeving op te sporen en ondersteuning van mantelzorgers te inventariseren.

Advies 8: Expliciteer in de uitvoeringsagenda hoe je mantelzorgers betreft bij beleid en uitvoering.

Wij zien graag uw reactie tegemoet.

Met vriendelijke groeten,

5.1.2e

voorzitter adviescommissie JMG

Adviescommissie JMG

Contactpersoon:

5.1.2e, ambtelijk secretaris MO10

postbus 9105

6500 HG Nijmegen

5.1.2e @nijmegen.nl

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	6